

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

100 ΧΡΟΝΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΑΒΑΛΑ

100 ΧΡΟΝΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΩΝ, ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΘΑΣΟΥ
ΛΥΔΙΑ ΚΑΒΑΛΑΣ

14 & 15 Ιουνίου 2013

Επιμέλεια:

Νικόλαος Γεωργιάδης
Μελίνα Σταμπουλή
Θέμης Κουντουράς

Υπό την αιγίδα του

Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ISBN: 978-618-81545-7-5

Δράμα 2017

«Έχετε σχολείον εδώ εις την χώραν σας να διαβάζουν τα παιδιά; - Δεν έχομεν, άγιε του Θεού. - Να μαζευτείτε όλοι σας να κάμετε ένα σχολείον καλόν, να βάλετε και επιτρόπους να το κυβερνούν, να βάνουν διδάσκαλον, να μανθάνουν όλα τα παιδιά γράμματα, πλούσια και φτωγά.

Καλύτερον, αδελφέ μου, να έχεις ελληνικόν σχολείον εις την χώραν σου, παρά να έχεις βρύσες και ποτάμια. Διότι οι βρύσες ποτίζουν το σώμα, τα σχολεία όμως την ψυχήν. Και ωσάν μάθεις το παιδί σου γράμματα, τότε λέγεται άνθρωπος.

Δια τούτο πρέπει να στερεώνετε σχολεία ελληνικά να φωτίζονται οι άνθρωποι. Διότι διαβάζοντας τα ελληνικά, τα ηύρα οπού λαμπρύνουν και φωτίζουν τον νουν του μαθητού ανθρώπου. Καθώς φωτίζει ο ήλιος την γην όταν είναι ξαστεριά και βλέπουν τα ομμάτια μακριά, έτσι βλέπει και ο νους τα μέλλοντα. Απεικάζουν όλα τα καλά και τα κακά, φυλάγονται από κάθε λογής κακόν και αμαρτίαν. Διότι το σχολείον ανοίγει την εκκλησίαν. Το σχολείον φωτίζει τους ανθρώπους....»

*Κοσμάς ο Αιτωλός
(Διδαχές)*

Το Δημοτικό σχολείο Ποταμιάς Θάσου

«Το σχολειό στην πλαγιά του Ψαριού»

Γεμεντζόπουλου Λυσίμαχου

Του δασκάλου και διευθυντή

του Δημοτικού σχολείου Ποταμιάς Θάσου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να αναδείξει την ιστορία του Δημοτικού σχολείου Ποταμιάς Θάσου. Θα αποπειραθούμε να οσμιστούμε μια μυρωδιά του ιστορικού παρελθόντος της σχολικής μονάδας, καθώς ο όγκος του αρχειακού υλικού, ο περιορισμένος διαθέσιμος χρόνος έρευνας και συγγραφής και η ανάγκη για συγκεκριμένη έκταση της εργασίας επιτρέπουν μια ιχνογράφησή του. Πάντως ευελπιστούμε ότι σπέρνουμε ένα σπόρο που θα θερίσει ο ιστορικός - ερευνητής του μέλλοντος.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για την προσέγγιση του θέματος χρησιμοποιήθηκε ως μέθοδος η συνέντευξη κατοίκων της Κοινότητας Ποταμιάς, αποφοίτων της σχολικής μονάδας, με τη συνδρομή μαθητών/τριών του σήμερα. Μελετήθηκε το διασωθέν σχολικό αρχείο (βιβλία πράξεων Σχολικής Εφορείας και Συλλόγου Διδασκόντων, Μαθητολόγια, Βιβλία Γενικού Ελέγχου κτλ), έγινε συλλογή παλαιού φωτογραφικού υλικού και εντύπων σχετικών με τη σχολική ζωή (βλ. Παράρτημα), ερευνήσαμε

και μελετήσαμε βιβλιογραφία που αναφέρεται στην τοπική κοινότητα και ιστορία προκειμένου να αντλήσουμε στοιχεία για την σχολική καθημερινότητα. Για την περίοδο της τουρκοκρατίας χρήσιμα στοιχεία αντλήσαμε από την περιοδική έκθεση της Θασιακής Ένωσης Καβάλας «Θασιακά» που περιέχει αναφορές που αποδεικνύουν την ύπαρξη και λειτουργία σχολείου στην Κοινότητα Ποταμιάς.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Από τις παραπάνω πηγές προκύπτουν δύο χρονικές περίοδοι έρευνας και καταγραφής της ιστορίας της σχολικής μονάδας. Η πρώτη περίοδος περιλαμβάνει «το παλιό σχολείο», το χρονικό διάστημα από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα και τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα έως τα μέσα του και λίγο μετά το τέλος του Εμφυλίου κατά το οποίο διάστημα χρησιμοποιήθηκαν ταυτόχρονα δύο οικήματα ως διδακτήρια. Ενώ η δεύτερη περίοδος περιλαμβάνει «το καινούριο σχολείο», το χρονικό διάστημα από τα μέσα της δεκαετίας του 1950, περίοδος κατασκευής του νέου διδακτηρίου που χρησιμοποιείται και λειτουργεί έως σήμερα. Μια κατασκευή πολύχρονη και κοπιώδης που αποτυπώνεται στο έντυπο αρχαιακό υλικό της σχολικής μονάδας. Ο χρόνος ίδρυσης του Δημοτικού σχολείου Ποταμιάς δεν είναι ξεκάθαρος και ακριβής, ΦΕΚ ίδρυσης του δεν έχει εντοπιστεί δυστυχώς ακόμα. Όμως μέσα από τις διάφορες πηγές, πρωτογενείς και δευτερογενείς, θα αποπειραθούμε να διανύσουμε το μονοπάτι του χρόνου, δίνοντας έμφαση και έκταση περισσότερο στις αφηγήσεις και στις θύμησες παρά στα στείρα στατιστικά στοιχεία με σκοπό να αντιληφθούμε με μια λογοτεχνική διάθεση τη σχολική ζωή μιας άλλης εποχής

«ΤΟ ΠΑΛΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»

Ο Κωνσταντίνος Ι. Χιόνης στη μελέτη του «Η παιδεία στη Θάσο κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας» που περιλαμβάνεται στον 7^ο τόμο των «Θασιακών» αναφέρει ότι κατά το 19^ο αιώνα το θέμα της σχολικής στέγασης αντιμετωπίστηκε στη Θάσο με τη μετατροπή των εκκλησιαστικών κτισμάτων που υπήρχαν στα προαύλια των εκκλησιών σε σχολεία²⁰⁵. Πράγματι το παλιό δημοτικό σχολείο του χωριού στεγάστηκε σε ένα διώροφο πέτρινο αθωνικό οικοδόμημα (καλογεरिकό) του 19^{ου} αιώνα, όμορο στον σημερινό ιερό ναό των Εισοδίων της Θεοτόκου που κατασκευάστηκε πολύ αργότερα. Το 1889, όπως μαρτυρεί η επιγραφή στην πρόσοψη του κτιρίου, τηρώντας την υπόσχεση που έδωσαν το 1867 Μολδαβοί μοναχοί της ρουμανικής σκήτης του Τιμίου Προδρόμου του Αγίου Όρους που ήρθαν στην Ποταμιά Θάσου για να ιδρύσουν το μικρό μετόχι του Αγίου Δημητρίου, κατασκευάζουν την ελληνική σχολή της Ποταμιάς.²⁰⁶

Πρόκειται για ένα διώροφο πετρόκτιστο κτίριο με το ισόγειο να περιλαμβάνει ένα χώρο εισόδου με τζάκι και κλιμακοστάσιο, από την οποία αυλίζεται μια δεύτερη αίθουσα με

---

²⁰⁵ Χιόνης Ι. Κωνσταντίνος, «Η παιδεία στη Θάσο κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας», Θασιακά, τ.7 (1990-1991), Περιοδική έκθεση της Θασιακής Ένωσης Καβάλας, σ. 436

²⁰⁶ Αγγελούδη Σ. - Μαρινέσκου Φ., «Το μετόχι της ρουμανικής σκήτης του Τιμίου Προδρόμου στην Ποταμιά Θάσου», Θασιακά, τ.14 (2008-2009), σ. 44

απευθείας πρόσβαση από την αυλή. Ο όροφος είναι ενιαίος με ανεξάρτητη είσοδο, με εξωτερική σκάλα, φωτιζόμενος από οκτώ παράθυρα. Μάλιστα σύμφωνα με το ΦΕΚ.829/τεύχος Β'/20-09-1970 το κτίριο του Δημοτικού σχολείου της Κοινότητας Ποταμιάς Θάσου χαρακτηρίστηκε ως έργο τέχνης.

Αρ.9. Γ/2054/52972 (7)

Περί χαρακτηρισμού ως έργου τέχνης του κτηρίου του Δημοτικού Σχολείου της Κοινότητας Ποταμιάς Θάσου.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Έχοντας υπόψη :

1. Τις διατάξεις του άρθρου 52 του Ν. 5351/1932 «περί Αρχαιοτήτων».
2. Τις διατάξεις του Ν. 1460/1950 «περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1830».
3. Τις διατάξεις του Π.Δ. 941/77 «περί Οργανισμού του ΥΠΠΕ».
4. Την Υπουργική απόφαση με αριθ. 22049/1350/26.9.1972 (ΦΕΚ 875/23.10.72) με την οποία χαρακτηρίσθηκε η κοινότητα της Ποταμιάς Θάσου, σαν τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.
5. Το 230/22.3.78 έγγραφο της Κοινότητας Ποταμιάς Θάσου.
6. Τη γνωμοδότηση του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων με αριθ. 11/4.7.79, αποφασίζουμε :

Χαρακτηρίζουμε ως έργο τέχνης που χρειάζεται ειδική Κρατική προστασία, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 1469/1950, το κτήριο του Δημοτικού Σχολείου της Κοινότητας Ποταμιάς Θάσου, γιατί αποτελεί αξιόλογο δείγμα της τοπικής λαϊκής αρχιτεκτονικής στο Β' μισό του 19ου αιώνα, (τυπικό πλατυμέτωπο κτήριο, διώροφο, λιθόκτιστο με πολύχρωμες ημιλαξευτές πέτρες, τετράρριχη στέγη με σχιστολιθικές πλάκες, τοξωτά, ανώφλια στα ανοίγματα και υπέρθυρο της κυρίας εισόδου με κυμάτια στη γένεση του τόξου και ανάγλυφο κλειδί).

Επί πλέον το ανώτερο κτήριο βρίσκεται μέσα στην περιοχή που έχει κηρυχθεί ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. (Υ.Α. 22049/1350/26.9.72).

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 11 Αυγούστου 1978
ο Υπουργός

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΙΑΝΙΑΣ

Σήμερα το κτίριο, μετά την παραχώρηση του από την κοινότητα Ποταμιάς το 1981, λειτουργεί ως «Μουσείο Πολύγνωτος Βαγής» και φιλοξενεί ως εκθέματα τα γλυπτά του διάσημου γλύπτη, γεννημένου στην Ποταμιά το 1892.

Υπάρχουν όμως και αναφορές ύπαρξης προγενέστερης εκπαιδευτικής δραστηριότητας στην Κοινότητα Ποταμιάς. Ο Κωνσταντίνος Ι. Χιόνης επισημαίνει την ύπαρξη έξι πωλητήριων εγγράφων και μιας διαθήκης συνταχθέντων από τον διδάσκαλο της Ποταμιάς Γαλακτίων. Στις πράξεις αυτές αναφέρεται στο τέλος: «γαλακτίων Διδάσκαλος ποταμιάς γράφο και υπωβεβεώ» ή «γαλακτίων Διδά(σκαλος) ποταμιάς ο γράφας βεβεώ» ή «γαλακτίων διδάσκαλος ποταμιάς με λόγων του γέρο θεοδοσίου γράφο και βεβεώ».²⁰⁷ Ένας δάσκαλος ομολογουμένως ανορθόγραφος. Επίσης σύμφωνα με έκθεση που υπέβαλε το 1885 ο Έλληνας υποπρόξενος της Καβάλας Αλέξιος Τσιμπουράκης προς το Υπουργείο Εξωτερικών κατά το σχολικό έτος 1883-1884 φοίτησαν στην Ποταμιά 54 μαθητές/τριες και νήπια. Ενώ και το 1888 συντάχθηκε πωλητήριο έγγραφο από τον δάσκαλο της Ποταμιάς Κ. Ιωαννίδη. Σε έντυπο στατιστικό πίνακα, όπου σημειώνονται τα σχολεία που λειτουργούσαν στην περιφέρεια της Καβάλας, πληροφορούμαστε ότι στην Ποταμιά το σχολικό έτος 1894-1895 δίδαξε 1 δάσκαλος σε 55 μαθητές²⁰⁸.

Οι Αθ. Ε. Καραθανάσης και Ιω. Θ. Μπάκας στη μελέτη τους «Θασιακά Εκπαιδευτικά (1860-1910)» που περιλαμβάνεται στον 10^ο τόμο των «Θασιακών» παραθέτουν δημοσίευμα του

²⁰⁷ Χιόνης Ι. Κωνσταντίνος, «Η παιδεία στη Θάσο κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας», Θασιακά, τ.7 (1990-1991), Περιοδική έκθεση της Θασιακής Ένωσης Καβάλας, σ. 437

²⁰⁸ ό.π. ,σελ.443

1908 όπου επισημαίνεται η πρόοδος που συντελείται στα εκπαιδευτικά πράγματα της Ποταμιάς²⁰⁹.

Την ίδια περίοδο με τα προηγούμενα χωριά παρουσιάζει και η **Ποταμιά**, στην οποία σχολείο αναφέρεται επίσης το 1887²¹. Την πρόοδο αυτή παρουσιάζει δημοσίευμα του Απριλίου του 1908²²:

Πολύ καλὰ γράφουσιν ἡμῖν περὶ τῶν σχολῶν τῆς ἑλληνορθόδοξου κοινοῦτονος Ποταμιάς. Ἡ ἐφορεία τῶν σχολῶν ἀποτελομένη ἐκ τῶν φιλομαθῶν κκ. Ἰ. Λασκαρίδου, Ἀ. Σπυρίδου καὶ Μ. Ἀθωνασίου ἀπέθεσε κατὰ τὸ τρέχον σχολικὸν ἔτος τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς εἰς τὸν διακεκριμένον ἐπὶ παιδαγωγικῇ μορφώσει ἐλλογιμὸν κ. Γεωργιῶδην²⁹, ὅστις ἐκ τοῦ μηδενὸς κατώρθωσε καὶ ἀναβιβάσῃ τὴν σχολὴν τῆς κοινότητος ταύτης εἰς ἐπίσημον θέσιν καὶ σχηματίσῃ καὶ πέμπτην τάξιν.

Τῇ ἀξιοκαίρῳ ἐνεργαίᾳ καὶ προτροπῇ ἄφ' ἑνὸς τοῦ ἐλλογιμοῦ κ. Γεωργιῶδου καὶ ἄφ' ἑτέρου τῶν ἀξιωτίμων κκρίων Ἐφόρων, οἱ κκ. Ἀρσενιάδης καὶ Ρουσούπουλος ἐδοτήσαντο τὰ παραπεύματα τῆς σχολῆς, Φίλιππος Β' Φιλίππου ὑδρόγειον σφαῖρα, Δημήτριος Χρωποδούλης καὶ Ἰ. Χρήστου εἰκόνας Παλαιῶς καὶ Καινῆς Διαθήκης καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Σωτηρίου μικρὰν κομψὴν βιβλιοθήκην.

Ἐγγραφο της ίδιας περιόδου αναφέρει ότι η Ποταμιά είχε 760 ορθόδοξους κατοίκους, δίδασκε ένας διδάσκαλος και μια διδασκάλισσα σε μικτό σχολείο που φοιτούσαν 110 μαθητές και μαθήτριες με ετήσια λειτουργική δαπάνη 70 λίρες.²¹⁰ Κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα ο αριθμός των μαθητών/τριών που φοιτούν στα σχολεία της Θάσου αυξάνεται. Μια αύξηση που καταγράφεται και στο Δημοτικό σχολείο της Ποταμιάς. Το παλαιότερο διασωθέν μαθητολόγιο στο έντυπο σχολικό αρχείο είναι αυτό του σχολικού έτους 1919-1920 όπου είναι εγγεγραμμένοι 108 μαθητές/τριες, αριθμός που παραμένει ο ίδιος και το σχολικό έτος 1920-1921. Όμως από το σχολικό έτος 1921-1922 παρατηρείται σημαντική αύξηση στο μαθητικό δυναμικό με 163 εγγεγραμμένους, 90 μαθητές και 73 μαθήτριες για να φτάσουμε στο σχολικό έτος 1939-1940 οπότε ο αριθμός των εγγεγραμμένων ανέρχεται στους 250, 128 μαθητές και 122 μαθήτριες. Από τα διασωθέντα μαθητολόγια και βιβλία γενικού ελέγχου της περιόδου του Μεσοπολέμου αντλούμε πληροφορίες για τον αριθμό του μαθητικού δυναμικού, για τις επιδόσεις των μαθητών/τριών σε γνωστικά αντικείμενα ανά τάξη, για το βαθμό σχολικής

²⁰⁹ Καραθανάσης Ε. Αθ. και Μπάκας Θ. Ιω., «Θασιακά Εκπαιδευτικά (1860-1910)», Θασιακά, τ.10 (1996-1997), Περιοδική έκθεση της Θασιακής Ένωσης Καβάλας, σ. 346

²¹⁰ Σκούρτης Ιω., «Πληθυσμός, σχολεία και ιερείς των σχολείων της Θάσου μέσα από ένα αχρονολόγητο έγγραφο» Θασιακά, τ.14 (2009), Περιοδική έκθεση της Θασιακής Ένωσης Καβάλας, σ. 550

διαρροής αλλά και για τα δηλωθέντα επαγγέλματα των πατέρων των μαθητών/τριών όπου κυριαρχούν αυτά του εργάτη και του αγρότη ενώ διαπιστώνουμε ότι οι ορφανοί/ες πατρός μαθητές/τριες ανέρχονται σε ένα ποσοστό 10% περίπου.

Όπως γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω το προαναφερόμενο διδακτήριο δεν ήταν δυνατό να στεγάσει πλήρως τον ολοένα και αυξανόμενο αριθμό μαθητών/τριών. Προκρίθηκε λοιπόν η λύση στέγασης κάποιων τάξεων σε άλλα οικήματα ως παραρτήματα του διδακτηρίου. Ο κ. Γούτας Δημήτριος, κάτοικος Ποταμιάς, 75 ετών σήμερα, θυμάται:

« Προπολεμικά στα παιδικά μου χρόνια υπήρχαν πολλά στέκια, διάφορα σπίτια του χωριού, που τα ονόμαζαν σχολεία. Τα βασικά ήταν στην αυλή της εκκλησίας, το σημερινό μουσείο «Πολύγνωτος Βαγής» και στο κέντρο του χωριού του κ. Καραμπέλου.

Το πρώτο σχολείο ήταν διώροφο, πέτρινο με υλικά όπως όλα τα καλογερικά. Το κάτω μέρος ήταν αποθηκευτικός χώρος τόσο του σχολείου όσο και της εκκλησίας αλλά και της κοινότητας.

Το επάνω μέρος είχε τρεις τάξεις, την Ε και την ΣΤ, αλλά πάντα και μία από τις μικρές, πότε Α πότε Β. Τα παιδιά ήταν πολλά. Η αυλή ήταν γύρω γύρω από την εκκλησία που τότε ήταν πολύ μικρή. Κάτω από την ταράτσα της εκκλησίας δινόταν το πρωί γάλα.

Οι μαθητές των μικρών τάξεων είχαν μια πλάκα για γραφή και οι μεγαλύτερες είχαν από 1-2 τετράδια που τα κρατούσαν παραμάσχαλα ή σε καμιά πάνινη αυτοσχέδια τσάντα που χρησίμευε και για άλλες χρήσεις όπως ελιές, φρούτα, φύλλα για τα ζωντανά.

Οι δάσκαλοι ήταν κάποιος Σπύρος Κεφαλονίτης με τη σύζυγο του Θέτις, ο Κιρίμης Νικόλαος και άλλοι που έρχονταν για λίγο και έφευγαν.

Υπήρχε μεγάλη πειθαρχία. Η τιμωρία κάθε είδους ήταν φυσιολογικό φαινόμενο. Τα παιδιά πήγαιναν πρωί και απόγευμα στο σχολείο. Κάθε Κυριακή ήταν υποχρεωτικός ο εκκλησιασμός αλλά και το κατηχητικό.

Το δεύτερο βασικό σχολείο, ένα διώροφο χτισμένο κυριολεκτικά μέσα στον χειμάρρο που έκοβε στη μέση το χωριό. Εδώ ήταν οι μικρότερες τάξεις.

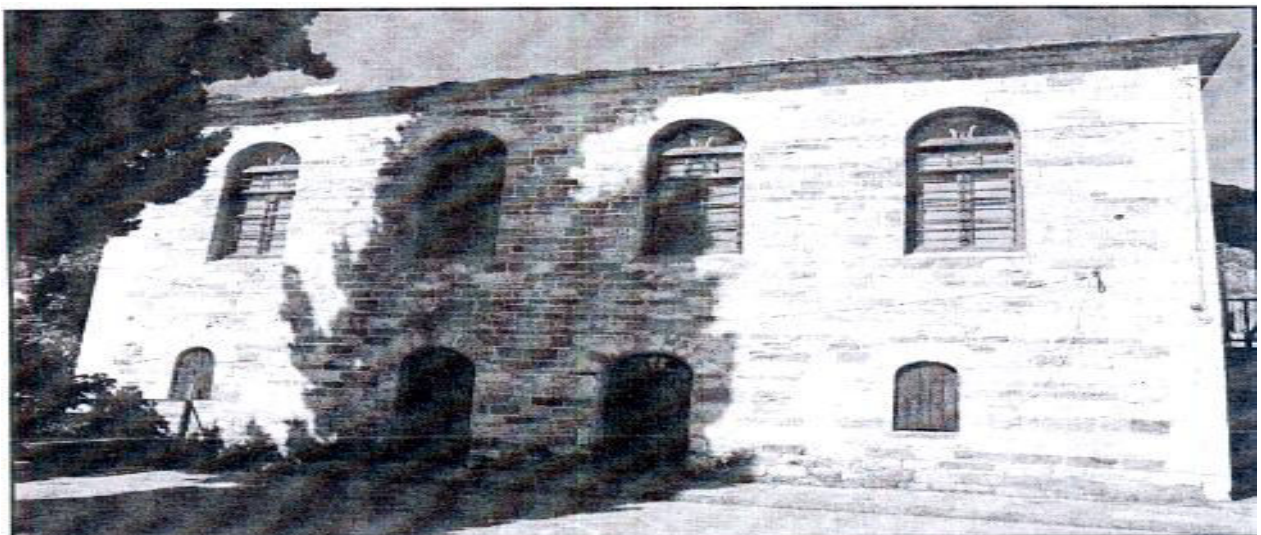
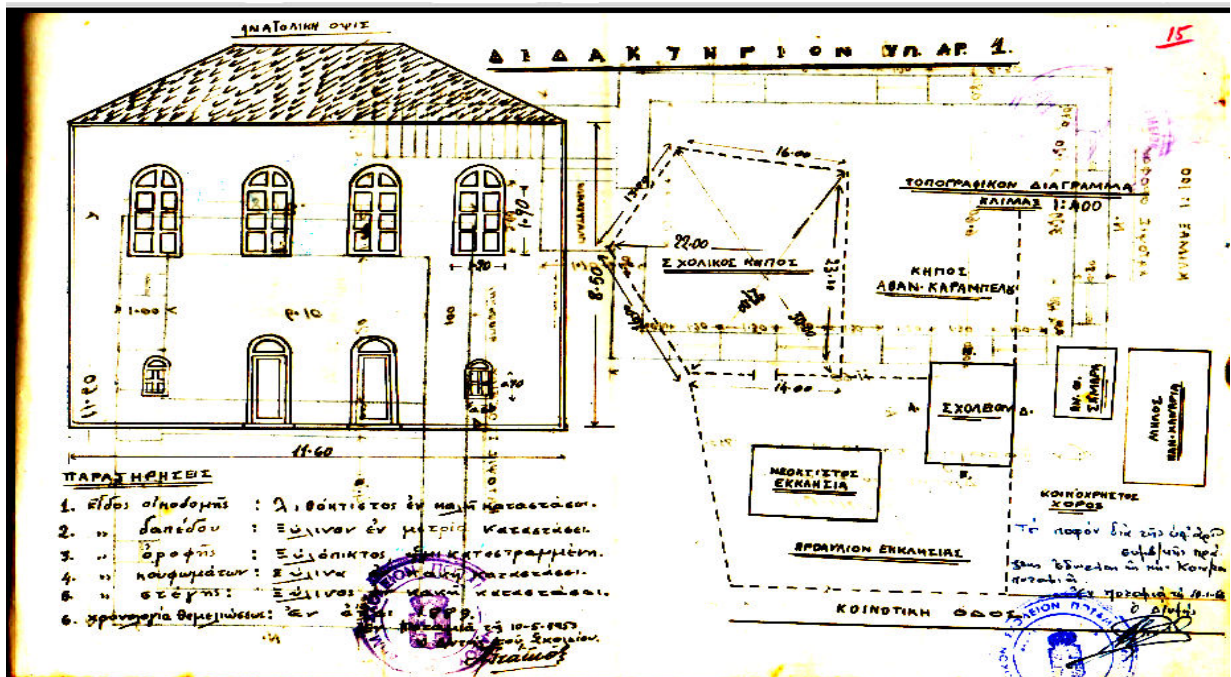
Στα χρόνια του πολέμου 1940-44 τα σχολεία έκλεισαν. Το ρόλο του δασκάλου τον πήραν ο τότε παπάς του χωριού Σωτήρης Βασιλούδης, οι χωριανοί που ήξεραν κάποια γράμματα όπως ο Σωτήρης Αθανασέλης, ο Βακρατσάς Βασίλης και τα μαθήματα γίνονταν σε διάφορα σπίτια ως το τέλος του πολέμου.

Το 1947 το δεύτερο σχολείο, ύστερα από μια γερή καταιγίδα, παρασύρθηκε από τα αφρισμένα νερά του χειμάρρου. Ευτυχώς που έγινε νύχτα και δεν υπήρχαν παιδιά. Χτίστηκε από την αρχή από τους πετράδες θεολογίτικης καταγωγής Αλεφαντήδες.

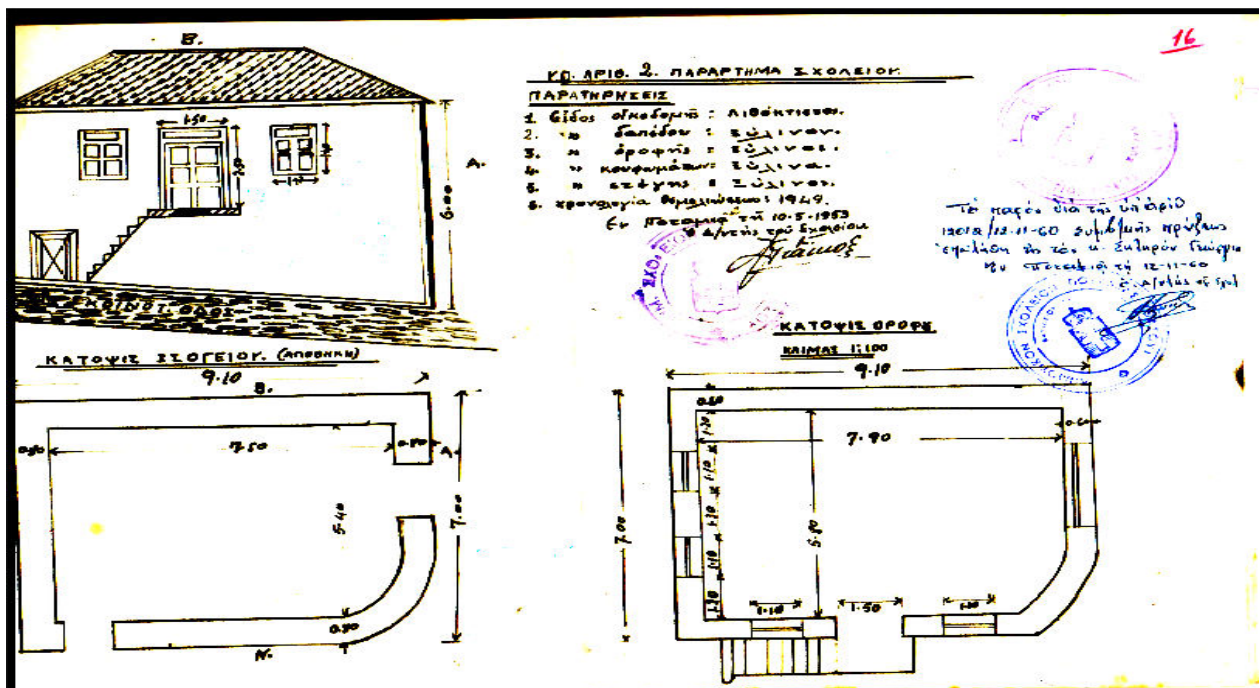
Γύρω στο 1950, στα χρόνια προεδρίας Τσουλκάνη Γεωργίου, στην περιοχή «Παλιάμπελα» χτίστηκε άλλο σχολείο, αυτό που είναι και σήμερα.»

Παραθέτουμε παρακάτω τα σχεδιαγράμματα των δύο διδακτηρίων όπως αποτυπώνονται σε έντυπο του 1953 του σχολικού αρχείου, όπου μπορούμε να διαπιστώσουμε την κακή κατάσταση ιδίως του πρώτου βασικού διδακτηρίου (στη φωτογραφία όπως είναι σήμερα) και

την ανεπάρκεια του δεύτερου παραρτήματος, παράγοντες που συντέλεσαν στην ανάληψη της απόφασης κατασκευής ενός νέου διδακτηρίου.

Στοιχεία από τη σχολική και όχι μόνο καθημερινότητα τα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου και της Βουλγάρικης κατοχής στη Θάσο, διάστημα κατά το οποίο δεν λειτουργήσε το Δημοτικό σχολείο και τα χρόνια μετά, αντλούμε από την αφήγηση του Σταύρου Βακρατσά στο βιβλίο του «Οι Παλιοί»: «Μάλιστα, οι παλιοί λένε πως λειτουργούσε κι ένα είδος «κρυφό σχολειό» τα βράδια με το φως των κεριών. Δάσκαλοι ήταν ο Παπα-Σωτήρης κι ο Σωτήρης ο Αθανασέλης. Μην υποτιμούμε αυτά τα παλιά «ερασιτεχνικά» σχολειά. Την έλλειψη οργάνωσης αναπλήρωνε ο πόθος των μαθητών να μάθουν και το πάθος των δασκάλων να διδάξουν²¹¹... Μόλις το παιδί στεκόταν στα πόδια του κι πήγαινε σχολειό άρχιζε να συμμετέχει ενεργά στην οικογενειακή ζωή. Πρώτα-πρώτα έπρεπε να φροντίζει τον εαυτό του μόνο του. Να πλύνεται, να ντύνεται, να διαβάζει, χωρίς πολλή βοήθεια²¹²... Οι κουβέντες των παιδιών στην αρχή είχαν θέμα τη σχολική ζωή και τις οικογενειακές περιπέτειες του καθενός²¹³... Το ξύλο που πραγματικά πονούσε ήταν το «σχολικό». Προπολεμικά και λίγο μετά τον πόλεμο οι δάσκαλοι τιμωρούσαν με άγριο ξυλοδαρμό τους άτακτους ή αδιάβαστους μαθητές.

Στο τέλος των μαθημάτων οι υπόλογοι έμπαιναν στη σειρά και περίμεναν με ανοιχτές παλάμες. Ο δάσκαλος περνούσε και με τη βέργα χτυπούσε τις ανοιχτές παλάμες, φορές ανάλογες με το μέγεθος του παραπτώματος. Πολλές φορές ο ζήλος και η λύσσα που χτυπούσε ο δάσκαλος ήταν παράλογη και πάντως δυσερμήνευτη. Μπορούσε να σπάσει και τρεις βέργες στις παλάμες του τιμωρημένου... Σκληρές, βάρβαρες ημέρες...

Και το πιο βάρβαρο: τα μαθητούδια ήταν υποχρεωμένα να κουβαλούν κάθε πρωί τα ίδια μια τουλάχιστον βέργα, μαζί με ένα κούτσουρο για τη σόμπα του σχολείου... Οι σκληρές αυτές τιμωρίες ήταν πιο μαλακές για όσους είχαν μπελαλή-νταή πατέρα και εκείνους που είχαν πατέρα με κάποια «θέση». Εκεί ο δάσκαλος έκανε τα στραβά μάτια. Στο «απυρόβλητο» ήταν βέβαια και οι

²¹¹ Βακρατσάς Σταύρος, «Οι παλιοί», Ιούλιος 2012, σελ 34

²¹² ό.π., σελ.40

²¹³ ό.π., σελ.45

(ελάχιστοι) επιμελείς και ήσυχoi μαθητές, οι λεγόμενοι «παπαδιές». Γι' αυτούς υπήρχε απεριόριστη εκτίμηση και θαυμασμός γιατί οι χωριανοί εκτιμούσαν όσο τίποτε τη μόρφωση και τα γράμματα. Καμάρωναν τους καλούς μαθητές και τους είχαν «περί πολλού».

Υπήρχαν βέβαια διαβαθμίσεις: Όταν ο μαθητής ανήκε απλώς στη μικρή ομάδα των αρίστων, έλεγαν γι' αυτόν: «Είσι από τ'ς καλοί, καλός». Όταν ξεχώριζε αρκετά, έλεγαν: «Αυτόν και να π'δήςουν οι άλλοι, δεν ντουν φτάνουν». Κι αν ήταν στην κορυφή με διαφορά τόνιζαν με έμφαση: «Αυτός τ'ς περνά όλοι κάτω από την αμασχάλη τ'!»²¹⁴.

Κάπου εκεί-μετά την απελευθέρωση- άρχισαν να λειτουργούν και τα σχολικά συσσίτια. Ήταν βασικά ένα πρωινό ρόφημα, που παρασκεύαζε η «οικονόμος» του σχολείου κυρά Λιάρενα ή αργότερα η Παναγιώτα η Μασούρα, υπό το άγρυπνο μάτι του επιστάτη, του γέρο-Αντέ. Ο τελευταίος είχε μια μύτη σα μελιτζάνα, που συνεχώς έσταζε. Γι' αυτό οι μαθητές των μεγάλων τάξεων του κόλλησαν το παρατσούκλι «ο σταγονόμετρος».

Τα παιδιά αφού είχαν υποστεί τη δοκιμασία του μουρουνέλαιου, περίμεναν στη σειρά να πάρουν το μερίδιο τους σε γάλα, μια «χ'λιαριά» ο καθένας. Μια κουταλιά με τη μεγάλη κουτάλα που ανακάτευε η μαγειρίσσα το καζάνι. Οι καρβάνες τους ήταν κονσερβοκούτια της Ούντρας, διαφόρων μεγεθών, περασμένα με σύρμα. Αλλά και τα αναστήματά τους ήταν παράταιρα λόγω της κατοχικής ανωμαλίας, που είχε προηγηθεί. Συγκεκριμένα στην πρώτη τάξη, εκτός από αυτούς που γράφτηκαν κανονικά υπήρχαν και κείνοι που είχαν γραφεί με καθυστέρηση κάποιων ετών, λόγω κατοχής και η διαφορά αναστημάτων δημιουργούσε μια τραγελαφική εικόνα, κυρίως όταν έκαναν παρέλαση»²¹⁵.

Όσον αφορά την καταστροφή του παραρτήματος του σχολείου που αναφέρθηκε παραπάνω ο Σταύρος Βακρατσάς διηγείται:

«Σε κάθε κοινωνία υπάρχει ένας εσχατολογικός μύθος που περιέχει την εικόνα μιας τελικής καταστροφής και εκφράζει τον φόβο των ανθρώπων απέναντι σε κάποιο απειλητικό στοιχείο, πραγματικό ή φανταστικό. Σε μας υπήρχε ο φόβος του νερού ότι το χωριό θα αφανιστεί δηλαδή κάτω από όγκους ορμητικών χειμάρρων. Από τις πλαγιές του Ψαριού έτρεχαν άφθονα ρυάκια που σε βροχερή περίοδο φούσκωναν επικίνδυνα. Το Ψαριό που αγκαλιάζει από παντού το χωριό, ήταν ένα τεράστιο σφουγγάρι, έτοιμο σε πρώτη ευκαιρία να ξεράσει το φορτίο του και να παρασύρει το χωριό στη θάλασσα!...Λίγες μέρες αργότερα ο καφενές του Καραμπέλου, που ήταν χτισμένος ακρβώς πάνω στο όχτωμα, δεν άντεξε στη φοβερή πίεση του νερού και των βράχων που κατρακυλούσαν με ορμή στα θέμελα του και κατέρρευσε. Ο καφενές τότε ήταν μετασκευασμένος σε σχολείο, για να εξυπηρετεί τις μικρές τάξεις του Δημοτικού. Ο δούπος τράνταζε συθέμελα το χωριό. Ευτυχώς που εκείνη την ώρα δεν είχε παιδιά μέσα, αλλιώς... Το κτίσμα, τα θρανία κι όλα τα σύνεργα του σχολείου διαλύθηκαν κι έγιναν παιχνίδι του νερού. Μετά από καιρό ένας ψαράς βρήκε την Υδρόγειο Σφαίρα να λικνίζεται αδέσποτη στο πέλαγος.»²¹⁶

---

²¹⁴ ό.π., σελ.46-47

²¹⁵ ό.π., σελ.53

²¹⁶ ό.π., σελ.114-116

«ΤΟ ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»

Η Τελίδου Σωτηρία, ετών 57, κάτοικος Σκάλας Ποταμιάς και εργαζόμενη σήμερα ως συμβασιούχος καθαρίστρια στο Δημοτικό σχολείο Ποταμιάς ξεδιπλώνει τις σχολικές αναμνήσεις της:

«Μετά τον πόλεμο τα δύο σχολεία άνοιξαν και πάλι. Οι συνθήκες λειτουργίας τους δύσκολες. Έπρεπε να βρεθεί ένα σχολείο για όλα τα παιδιά, Όμως που; Πως; Στα χρόνια προεδρίας του Γεωργίου Τσουλκάνη γύρω στο '50 ξεκίνησε ένας μαραθώνιος συσκέψεων, διαπραγματεύσεων, αποφάσεων.

Στην άκρη του χωριού, στα «Παλιάμπελα», μια περιοχή όλο αμπέλια, με μικρές καλύβες, μια ομαλιά, αλάνα που χρησίμευε για τους νέους της εποχής ως χώρος διασκέδασης, υπήρχαν μικρές ιδιοκτησίες που αγοράστηκαν από τις Αρχές και δόθηκε το έργο στην οικογένεια Ασβεστά, πατέρας και γιοί χτίστες της εποχής. Εδώ δούλεψαν και πολλοί χωριανοί. Τα πάντα γίνονταν με τα χέρια. Τα υλικά: τσιμέντο, καινούριο υλικό για την εποχή πέτρα, ξύλο.

Σε λίγα χρόνια το σχολείο ήταν έτοιμο. Από τον κεντρικό χωματόδρομο υπήρχε μια σιδερένια εξώπορτα ενώ 5-6 τσιμεντένια σκαλοπάτια σε οδηγούσαν σε μια αυλή από χώμα. Δεξιά υπήρχε μια μουριά και κάτω από τη μουριά ένα σκάμμα. Γύρω γύρω στην αυλή δέντρα με ροζ και άσπρα άνθη. Αυτά σίγουρα απ' έξω τα φέρανε. Ακακίες τα είπανε. Στην αυλή υπήρχαν τουαλέτες αγοριών-κοριτσιών. Αριστερά ένας κακοτράχαλος όγκος λίπιων και κοκκινόχωμα.

Δύο μεγάλες σκάλες από μωσαϊκό στρωμένες, η κάθε μια σε οδηγούσε στο κυρίως κτίριο οριζόντια μονόροφο με πέτρινα εξωτερικά ντουβάρια, 4 αίθουσες και 2 γραφεία. Στο γραφείο δεξιά ήταν ο κ. Μίμης Τσαφαράς και η γυναίκα του Αγλαΐα. Στο άλλο γραφείο ήταν ο κ. Φιλιππίδης και η γυναίκα του Ελευθερία.

Οι αίθουσες ήταν σχεδόν ίδιες σε μέγεθος και εξοπλισμό. Μεγάλα παράθυρα, το πάτωμα μωσαϊκό. Στη μέση ζυλόσομπα από βαρέλι. Τα ξύλα τα έφερναν τα παιδιά, 1-2 ξύλα καθημερινά το κάθε παιδί. Τέσσερις σειρές από ξύλινα, σκούρα πράσινα θρανία. Στον τοίχο είχε ένα μεγάλο μαύρο πίνακα και κιμωλίες. Παραδίπλα από τον μαυροπίνακα μια ζύλινη εξέδρα και πάνω ένα ξύλινο τραπέζι. Αυτή ήταν η έδρα του δασκάλου. Πάντα υπήρχε επάνω ένα βάζο με φρέσκα λουλούδια αλλά και μια βέργα (βίτσα). Οι δύο μεσαιές αίθουσες αντί για τοίχο είχαν μεσοτοιχία ξύλινες πόρτες για να ανοίγουν στις σχολικές γιορτές. Κάποιες αίθουσες είχαν και δύο τάξεις μαζί. Καθαρίστρια η κ. Θωμαή Βερζαμάνη, μια γυναίκα μεγάλης ηλικίας, εύσωμη αλλά και αυταρχική.

Στο εικοστό σκαλοπάτι από κάθε σκάλα ήταν ένα μεγάλο πλατύσκαλο και αμέσως μετά αριστερά και δεξιά είχε μικρές πρασιές γεμάτες λουλούδια. Πικροδάφνες, ζαμπάκια, άσπρες και ροζ τριανταφυλλιές. Στην αριστερή πλευρά του σχολείου ήταν και τα μαγειρεία. Μετά τις τουαλέτες μια μικρή σκάλα οδηγούσε σε μια μεγάλη αίθουσα που ήταν η τραπεζαρία. Ξύλινοι πάγκοι από τη μια άκρη ως την άλλη για τραπέζι και παγκάκια αντί καρέκλες. Εδώ έφαγα για πρώτη φορά πληγούρι, το είχαμε κάθε Τετάρτη και Παρασκευή. Μάγειρας ο Γιάννης Μεταξάς, ήταν και στα γρι γρι μάγειρας και ήξερε από φαγητό. Η γυναίκα του Κούλα και η Βούλα Μπαρμπή βοηθούσαν στην κουζίνα και στην τραπεζαρία.

Οι μαθήτριες φορούσαμε μπλε ποδιά, άσπρο γιακά και στα μαζεμένα πάντα μαλλιά άσπρη-μπλε κορδέλα. Το σχολείο λειτουργούσε από Δευτέρα ως και Σάββατο πρωί απόγευμα. Τετάρτη και

Σάββατο απόγευμα δεν είχαμε μάθημα αλλά πηγαίναμε στο κήπο του σχολείου που ήταν στο χώρο της εκκλησίας. Εδώ εκτός από τα λαχανικά για τους δασκάλους, η κάθε τάξη είχε μια πρασιά με λουλούδια. Την Κυριακή υποχρεωτικά γινόταν εκκλησιασμός και μετά τη λειτουργία κατηχητικό. Αλίμονο σ' αυτόν που θα απουσίαζε και δεν θα είχε ένα σοβαρό λόγο!

Ήταν χρόνια φτωχά, μπορεί οι δάσκαλοι να ήταν αυστηροί περισσότερο από ότι θα έπρεπε αλλά μάθαμε και μας έμειναν πολλά. Εκτός από τη γνώση είχαμε σεβασμό στον δάσκαλο, στον παπά, στον μεγαλύτερο. Αγαπούσαμε το σχολείο!»

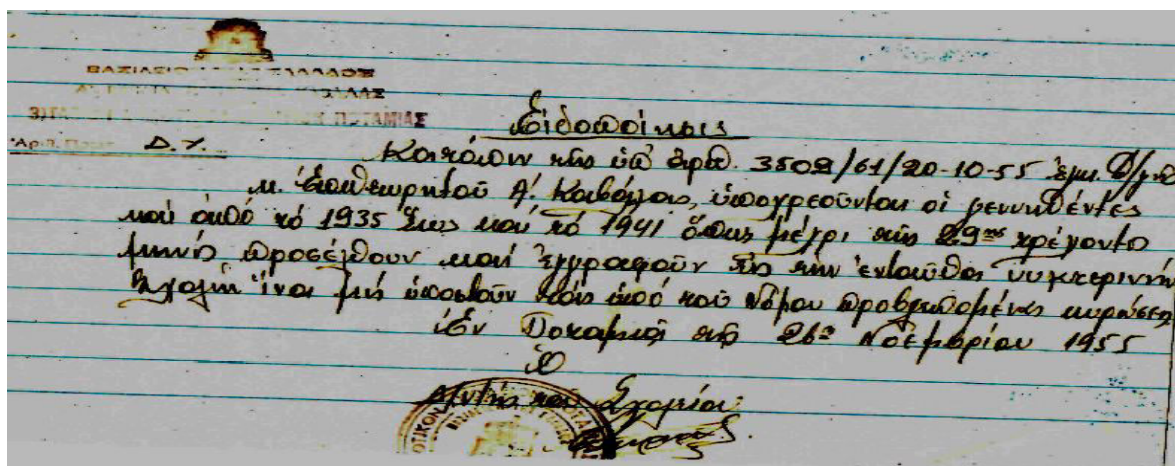
Στα Βιβλία Πράξεων του Σχολικού Ταμείου ή Σχολικής Εφορείας Δημοτικού Σχολείου Ποταμιάς που χρονολογούνται από το 1933 διαπιστώνουμε την αγωνία των μελών της διοίκησης και της διαχείρισης του σχολείου να το συντηρήσουν με τα πενιχρά έσοδα που προέρχονται κατά καιρούς, όπως καταγράφονται σε προϋπολογισμούς και απολογισμούς, από εισφορές της Κοινότητας Ποταμιάς και της εκκλησίας, προαιρετικές εισφορές των κατοίκων, την ενοικίαση ενός οικήματος στη Σκάλα Ποταμιάς ιδιοκτησίας του σχολείου, εισπράξεις από σχολικές εορτές-παραστάσεις και χειροτεχνίες των μαθητών/τριών, εράνους και ένσημα εκπαιδευτικής πρόνοιας, πωλήσεις των λαχανικών που καλλιεργούνταν στο σχολικό κήπο, πρόστιμα σε γονείς για παράβαση διατάξεων υποχρεωτικής φοίτησης κτλ. Έσοδα που αξιοποιούνται αποκλειστικά για την αντιμετώπιση των δυσβάσταχτων λειτουργικών εξόδων των προβληματικών και ανεπαρκών διδακτηρίων που στεγάζουν το μαθητικό δυναμικό και τους εκπαιδευτικούς.

Σε Πράξεις της Σχολικής Εφορείας Ποταμιάς Θάσου το 1952 αναφέρεται η απόφαση για ανέγερση νέου διδακτηρίου σε γήπεδο αναγκαστικά απαλλοτριωμένο όπως προβλέπεται σε Βασιλικό Διάταγμα με προϋπολογισμό κόστους 63.000.000 δρχ. Ενώ παράλληλα καταγράφεται η μεταγραφή της ακίνητης περιουσίας του σχολείου στο Μεταγραφοφυλάκειο Θάσου που αποτελείται από : «α) μια οικία ερειπωμένη και ανεκμετάλλευτη, ευρισκόμενη στη Σκάλα Ποταμιάς στην τοποθεσία «Βιγλαριό», το ισόγειο της οποίας ενοικιάζετο προπολεμικά ως καφενείο και ο μοναδικός όροφος ως ξενοδοχείο β) μια οικοδομή στην Ποταμιά πλησίον του διδακτηρίου, η «οικία Μαντεμλή» που χρησιμοποιείται ως παράρτημα διδακτηρίου, κατεδαφισθέντα και ανεγερθέντα εκ θεμελίων γ) μια οικοδομή - διδακτήριο από την Τουρκοκρατία, το ισόγειο χρησιμοποιείται ως αποθήκη του σχολείου ενώ ο πάνω όροφος ως κυρίως διδακτήριο δ) ένας σχολικός κήπος, ποτιστικός, «το κτήμα Φιλιπέκου» στη θέση «Εκκλησία», δωρεά από το 1927, με φυτεμένα από το 1936 οπωροφόρα δέντρα παρά του διδακτικού προσωπικού και των μαθητών/τριών, μια κυδωνιά και τρεις δαμασκηγιές αποδίδοντα κατ' έτος ανάλογους κάρπους».

Τα επόμενα χρόνια καταγράφεται μια αθρόα παραγωγή Πράξεων της Σχολικής Εφορείας που αφορούν την εκπόνηση μελέτης για την ανέγερση του νέου 4/τάξιου διδακτηρίου στην περιοχή «Παλιάμπελα», τις δαπάνες εργασιών και τις προμήθειες υλικών για την ανέγερση του. Η κρατική χρηματοδότηση του έργου γίνεται τμηματικά, σύμφωνα με την πρόοδο των εργασιών ενώ παράλληλα το 1954 τα μέλη της Σχολικής Εφορείας αποφασίζουν την εκποίηση του οικήματος στην Σκάλα Ποταμιάς που είναι στα πρόθυρα κατάρρευσης, προσδοκώντας σε έσοδα για την αντιμετώπιση των αυξημένων αναγκών. Ακολουθούν αλλεπάλληλοι, πολυετείς, άγονοι όμως πλειστηριασμοί. Η Σχολική Εφορεία πέρα από τα συνήθη λειτουργικά έξοδα όπως συντηρήσεις-επισκευές, συσσίτια, καθαριότητα διδακτηρίου, οδοιπορικά μελών της, προμήθεια επίπλων, σκευών και γραφικής ύλης, τον εμπλουτισμό της σχολικής βιβλιοθήκης, τη συνδρομή για τα έξοδα λειτουργίας του Γραφείου Επιθεωρήσεως, την «εκτέλεση μέτρων συντελούντων εις

την υγεία των μαθητών», φροντίζει «για την επιλογή και περίθαλψη ομολογουμένως απόρων μαθητών έχοντων ανάγκη επενδύσεως, υποθήσεως, βιβλίων, γραφικής ύλης και συσσιτίου», ενώ αναλαμβάνει την πρόσληψη και την αμοιβή «ενός κεκτημένου τα νόμιμα προσόντα δια τον διορισμό του ως διδασκάλου» αφού αναφέρεται ότι «η ίδρυση νυχτερινών σχολείων αναλαβήτων, επιμορφωτικών κύκλων αρρένων και θηλέων δια των οποίων απασχολείται το διδακτικό προσωπικόν από την 7^η πρωινή μέχρι της 9^{ης} μεσημβρινής ώρας όλη την εβδομάδα». Σε ενίσχυση επομένως του τακτικού διδακτικού προσωπικού προσλαμβάνεται μια κοινοτική δημοδιδασκάλισσα.

Από το σχολικό έτος 1955-1956 ιδρύεται Νυχτερινή σχολή, η οποία λειτουργεί αποσπασματικά τα επόμενα σχολικά έτη έως το 1966, όπως φαίνεται από το Βιβλίο Πιστοποιητικών Σπουδών της Νυχτερινής σχολής. Παραθέτουμε σχετική ειδοποίηση για τη φοίτηση σ' αυτήν καθώς και πίνακα με τα σχολικά έτη λειτουργίας της και τους εγγραφέντες.

ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΤΑΜΙΑΣ	
ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΤΗ	ΕΓΓΡΑΦΕΝΤΕΣ
1955-1956	25
1958-1959	27
1960-1961	22
1961-1962	15
1962-1963	14
1965-1966	14

Η λειτουργία Νυχτερινής σχολής έδωσε τη δυνατότητα σε εργαζόμενους κατοίκους της Ποταμιάς που δεν είχαν καταφέρει να φοιτήσουν στο Δημοτικό σχολείο να αποκτήσουν στοιχειώδεις γνώσεις και απολυτήριο με την αποφοίτηση τους.

Σταχυολογώντας το αρχείο της σχολικής μονάδας και ειδικά τα Βιβλία Πράξεων της Σχολικής Εφορείας αλλά και του Συλλόγου Διδασκόντων, παραθέτουμε ενδεικτικά αποσπάσματα από πρακτικά. Αναγκαίες επεμβάσεις (1964): «*Ανάγκη σιδερόφραξης διότι εισέρχονται εξωσχολικά παιδιά και ζώα προξενούντα ζημίας επί του λαχανόκηπου και ανθόκηπου*», «*δεν δύναται να θεωρηθή «νέον Σχολείον» άνευ βιβλιοθήκης*». Επικοινωνία διδασκάλων και γονέων (1964): «*Ότι η συνομιλία γονέως και διδασκάλου πρέπει να είναι τοιαύτη, ώστε ο γονεύς να πιστέψη ότι ο διδάσκαλος να ενδιαφέρεται πράγματι δια το καλόν του παιδιού του. Επίσης η συνομιλία να αρχίζει από τα προτερήματα του μαθητού και να προχωρή επιτηδείως στα ελαττώματα, ώστε να γεννηθή η ελπίδα στον γονέα μιας μεγαλύτερης βελτιώσεως του τέκνου του* ».

Πρόσληψη προσωπικού (1965) κατά τους θερινούς μήνες της καθαρίστριας «*ως φύλακα του κτιρίου και υπεύθυνου για την επιτήρηση και περιποίηση του Σχολικού κήπου και των άνθεων*» Ημερήσια αποβολή μαθητή (1966): «*...επειδή δεν προσήλθε με σκαπανικά εργαλεία για την περιποίηση του σχολικού κήπου*» και στη σχετική ερώτηση του δασκάλου απάντησε «*αφού σας είπα, κύριε, ότι δεν μ' αφήνει ο μπαμπάς μου ωσάν να με καταδίκαιζε δια την «άδικον» παρατήρησιν μου*». Κανόνες υγιεινής (1968): «*Οι δάσκαλοι πρέπει να επιβάλλουν στους ακαθάρτους μαθητές των τάξεων να πλύνωνται καλά το α' 5λεπτον της πρώτης ώρας εις τους κρουνούς του σχολείου με σάπωνα*». Καθήκοντα δασκάλου υπηρεσίας (1968): «*Ο δάσκαλος υπηρεσίας να επιβλέπη τους μαθητάς, αφ' ενός μεν οι δύστροποι και οι ταραχοποιοί να περιορίζουν τις κακάς τους προθέσεις, αφ' ετέρου δε οι δειλοί να ενθαρρύνονται και να διαφωτίζη αυτούς με πατρικό ή φιλικόν ενδιαφέρον εις διαφόρους ερωτήσεις των*». Ομιλίες δασκάλων προς γονείς (1968): «*...να φροντίσουν οι διδάσκαλοι δια την ανάπτυξιν της τουριστικής συνειδήσεως... να παρακολουθούν οι μαθητές τα μαθήματα του Κατηχητικού*», (1968) ομιλία με θέμα: «*Επαγγελματική και υπηρεσιακή ευσυνειδησία ως απαραίτητα δια την ομαλόν ανάπτυξιν του Κράτους υπό την πεφωτισμένην ηγεσία της Εθνικής μας Κυβερνήσεως*», (1969) ομιλία με θέμα: «*Περί διαφωτίσεως του ελληνικού λαού περί της προτιμήσεως των ελληνικών προϊόντων*». Διαγωνισμός έκθεσης με θέμα (1969): «*Πως περάσαμε την ημέρα μας, όταν μάθαμε στο σπίτι μας, ότι έσβησε το χρέος του πατέρα εις την Αγροτική Τράπεζαν*».

Τα επόμενα χρόνια γίνεται αναφορά στην ηλεκτροδότηση του σχολείου (1970), στη μίσθωση οχήματος (1977) Δ.Χ. για τη μεταφορά μαθητών από τον οικισμό Κοίνυρα, κ.ά. ενώ από το τέλος της δεκαετίας του '70 παρατηρούμε αισθητή μείωση των καταγεγραμμένων πράξεων που αφορούν κυρίως κατανομές τάξεων και ημερήσιες εκδρομές.

Παραθέτουμε τέλος πίνακα με την αριθμητική εξέλιξη του μαθητικού δυναμικού από το 1930 ως σήμερα, αξιοποιώντας ως πηγή τα Βιβλία Πιστοποιητικών Σπουδών της σχολικής μονάδας. Παρατηρούμε διαχρονικά την εξέλιξη του αριθμού των φοιτησάντων μαθητών/τριών που φτάνει στο απόγειο της το σχολικό έτος πριν την έναρξη του Ελληνοϊταλικού πολέμου το 1940 ενώ μειώνεται αισθητά από τη δεκαετία του '70 και μετά προφανώς για λόγους μετανάστευσης, εσωτερικής και εξωτερικής, υπογεννητικότητας, γήρανσης του πληθυσμού κτλ. Φτάνοντας στο σήμερα, το Δημοτικό σχολείο Ποταμιάς λειτουργεί ως εξαθέσιο (ΦΕΚ τελευταίας μεταβολής οργανικότητας 825/τ.Β'/10-08-1998), ολόημερο (ΦΕΚ απόφασης

ορισμού ολοήμερου 1425/ τ.Β'/16-09-2004) με ιδρυμένο Τμήμα Ένταξης (ΦΕΚ ίδρυσης 1438/ τ.Β'/02-10-2006) και φοιτούν κατά το σχολικό έτος 2014-2015 90 μαθητές/τριες. Το 1/3 του συνολικού μαθητικού δυναμικού αποτελούν αλλοδαποί μαθητές με χώρες καταγωγής κυρίως την Αλβανία και τη Βουλγαρία ενώ ένα 10% είναι μαθητές/τριες απόγονοι μικτών γάμων (Ελλήνων με αλλοδαπές), συνέπεια του γεγονότος ότι στην περιοχή της Ποταμιάς, της Σκάλας Ποταμιάς και των Κοινύρων από τη δεκαετία του '90 και μετά εγκαταστάθηκαν αλλοδαπές οικογένειες προκειμένου να απασχοληθούν κυρίως σε τουριστικές επιχειρήσεις αφού η περιοχή γνωρίζει τις τελευταίες δύο δεκαετίες αλματώδη τουριστική και οικιστική ανάπτυξη.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΜΑΘΗΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1930 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ²¹⁷							
ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΤΗ	ΜΑ	ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΤΗ	ΜΑ	ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΤΗ	ΜΑ	ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΤΗ	ΜΑ
1929-1930	151	1955-1956	171	1975-1976	101	1995-1996	67
1930-1931	163	1956-1957	174	1976-1977	97	1996-1997	63
1931-1932	160	1957-1958	182	1977-1978	94	1997-1998	65
1932-1933	199	1958-1959	182	1978-1979	90	1998-1999	64
1933-1934	219	1959-1960	172	1979-1980	92	1999-2000	68
1934-1935	217	1960-1961	172	1980-1981	79	2000-2001	71
1935-1936	238	1961-1962	165	1981-1982	86	2001-2002	70
1936-1937	245	1962-1963	164	1982-1983	97	2002-2003	87
1937-1938	243	1963-1964	155	1983-1984	93	2003-2004	94
1938-1939	249	1964-1965	135	1984-1985	96	2004-2005	99
1939-1940	250	1965-1966	129	1985-1986	107	2005-2006	96
1944-1945	193	1966-1967	124	1986-1987	108	2006-2007	88
1945-1946	217	1967-1968	121	1987-1988	98	2007-2008	84
1946-1947	237	1968-1969	113	1988-1989	94	2008-2009	75
1949-1950	191	1969-1970	118	1989-1990	90	2009-2010	75

²¹⁷ Πηγή: Βιβλία Πιστοποιητικών Σπουδών

1950-1951	173	1970-1971	118	1990-1991	83	2010-2011	66
1951-1952	147	1971-1972	99	1991-1992	66	2011-2012	74
1952-1953	145	1972-1973	97	1992-1993	62	2012-2013	75
1953-1954	160	1973-1974	94	1993-1994	67	2013-2014	87
1954-1955	165	1974-1975	100	1994-1995	65	2014-2015	90

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ανατρέχοντας στις δύο παραπάνω χρονικές περιόδους ζωής και λειτουργίας του Δημοτικού σχολείου Ποταμιάς Θάσου αναδεικνύεται ο ρόλος που διαδραμάτισε η σχολική μονάδα στην διαδρομή της καθημερινότητας της τοπικής κοινωνίας και κοινότητας. Αναπόφευκτα ο αναγνώστης θα προβεί σε συγκρίσεις ανάμεσα στο χθες και στο σήμερα άλλοτε με νοσταλγική διάθεση και άλλοτε όχι, λαμβάνοντας φυσικά υπόψη και τη συγκυρία της πολυεπίπεδης με οικονομικά και άλλα χαρακτηριστικά κρίσης που βιώνουμε στη σύγχρονη κοινωνική μας ζωή. Παραθέτουμε αντί επιλόγου απόσπασμα από το βιβλίο του Σταύρου Βακρατσά «Ρέζιγα χρόνια» που αναφέρεται στο δάσκαλο του Απόλλωνα Στάικο, ο οποίος θήτευσε ως δάσκαλος και διευθυντής στο Δημοτικό σχολείο Ποταμιάς τη δεκαετία του 1950. Τα συμπεράσματα δικά σας!

«Ο Απόλλωνας ήρθε πριν τρία χρόνια στο σχολείο του χωριού. Τον πρώτο καιρό ήταν γεμάτος δραστηριότητα και πρωτοβουλίες.

Επέβαλε στους μαθητές πρόγραμμα γυμναστικής και καθαριότητας. Μοίρασε σαπούνια και μετά την γυμναστική έβγαζε τα παιδιά στο ρυάκι, που περνά δίπλα από το σχολείο, να σαπουνιστούν και τριφτούν. Δημιούργησε αθλητικές ομάδες για τα βασικά αθλήματα και δύο ομάδες ποδοσφαίρου να παίζουν συνομεταξύ τους. Έκανε βραδινά μαθήματα για τους αγράμματους του χωριού, κάθε ηλικίας.

Έκανε σχολικό κήπο όπου κάθε τάξη είχε το παρτέρι της για να μαθαίνουν τα παιδιά να καλλιεργούν κηπευτικά.

Στο χωριό βοήθησε να ιδρυθούν συνεταιρισμοί, για να σταματήσουν οι ανόητοι ανταγωνισμοί μεταξύ τους.

Αυτά δεν άρεσαν στους πολλούς γιατί τους χαλούσαν την ησυχία τους και τους ανάγκαζαν να κάνουν πράματα πέρα από τα συνήθεια τους. Κυρίως όμως δεν εννοούσαν «το κοινό συμφέρον» που τσαμπουνούσε κάθε τόσο ο δάσκαλος.

«Δε ξέρου ιγώ ποιο είναι το... κοινό συφέρο μου, θα με το πει ο δάσκαλος; Το κοινό συφέρο μ' είναι να πάν καλά τα κτήματα μ'. Για τ'ς άλλοι τι με μέλλει; Οι άλλ' ας κάνουν τα καλά τους!»

Στα βραδινά μαθήματα δεν πατούσε κανένας. Ήταν κουρασμένοι από το μεροκάματο και προτιμούσαν να πάνε στον καφενέ για να ξεσκάσουν.

Άρχισαν οι αποκάλυπτες αντιδράσεις: «Και ποιος ειν' αυτός, που θα μας πει τι να κάνουμ' και τι να μη κάνουμ';»

Για τον σχολικό κήπο είπαν ότι βάζει τους μαθητές σε ταλαιπωρία, για να περιδρομιάζει αυτός, χωρίς κόπο, ντομάτες και ζαρζαβιάτα. Για τις αθλητικές προπονήσεις, ότι τα παιδιά κουράζονται, σακατεύονται και δεν τους μένει κουράγιο να δουλέψουν στα χωράφια. Για το «πρόγραμμα καθαριότητας» πως τα παιδιά άρπαζαν κρυώματα μ' αυτά τα πλυσίματα στο κρύο νερό.

Όλα πρέπει να ξεκίνησαν από τη στάση που κράτησε ο δάσκαλος στο θέμα των συνεταιρισμών. Από την αρχή στους συνεταιρισμούς, κυριάρχησαν τυχολογικά στοιχεία, γιατί έβλεπαν ότι εδώ «έχει ψωμί»... Ο δάσκαλος βαρέθηκε την ασυνεννοησία, την ιδιοτέλεια και την επιμονή μερικών σε παράλογες αποφάσεις, που σκέπαζαν σίγουρα κρυμμένα συμφέροντα. Βαρέθηκε την κομπορρημοσύνη των «παραγόντων»... Μάλωσε μ' όλους αυτούς κι όσο μπόρεσε τους κυνήγησε. Είναι αυτοί που τώρα τον πολεμούν.

Τελικά ο δάσκαλος αποσύρθηκε από την κοινωνική ζωή του χωριού, απογοητευμένος αν και οι περισσότεροι χωριανοί τον αγαπούσαν και τον ήθελαν ακόμα... Δε φταίνε αυτοί έλεγε στον Αντρώνη που τον επισκεπτόταν ταχτικά-σχεδόν κάθε βράδυ. Δεν φταίνε αυτοί! Φταίει η κατάσταση, η φτώχεια, η αμορφωσιά, η αβεβαιότητα η σημερινή. Όταν στρώσουν τα πράγματα, θα δεις, θ' αλλάξουν κι αυτοί, θα δεις πόσο θα καλυτερέψει η κοινωνία. «Αρκεί η αναμόρφωση να μην πέσει σε λάθος μυαλά και λάθος χέρια...» μονολογούσε σκεπτικός».²¹⁸

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Αρχείο Δημοτικού Σχολείου Ποταμιάς Θάσου
- 2) Βακρατσάς Σ., «Οι Παλιού»
- 3) Βακρατσάς Σ., «Ρέζιγα χρόνια», Εκδόσεις Οσελότος, Αθήνα Ιούνιος 2013
- 4) Θασιακά, Περιοδική έκδοση της Θασιακής Ένωσης Καβάλας
- 5) «Οι Ποταμιώτες θυμούνται», Συλλογή ενθυμημάτων των παλιών Ποταμιωτών, Εκδόσεις Επιμορφωτικού Συλλόγου Ποταμιάς, Ποταμιά Θάσου 2012

---

²¹⁸ Βακρατσάς Σταύρος, «Ρέζιγα χρόνια», Εκδόσεις Οσελότος, Αθήνα Ιούνιος 2013, σελ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ 50 - 60 - '70 - '80

ΕΝΤΥΠΟ ΥΛΙΚΟ

Αύξ. Αριθ.

Ενδεικτικού 113

Μαθητολογίου 81

Έλέγχου 199

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δημοτιμιών Εργειών
Ποταμιάς Βαίου

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΝ

Ο μαθητής Γεωργίου Δ. Μεταξά
εν Ποταμιάς των Β. εργασιών
διαμονίας κίνηση τα μαθήματα της τεχνικής (ε)
τάξεως των εργασιών τοίχων και το εργασιών
έτος 1935-1936 προάγεται εις την έκτην τάξιν
μέ τον βαθμόν υ α β γ δ

Η διαγωγή του υπήρξε καθαρὰ καὶ

Είναι εγγεγραμμένος εις τὸν Κονόμημα Ποταμιάς
Βαίου τοῦ ἰσχυρίου μετρίων 4 καὶ ἔτος
γεννήσεως 1923 ἔχει δὲ ἀγαθὴν καὶ τὸ ἔτος 1935

Εν Ποταμιάς, τῆς 20 Ἰουνίου 1936

Ὁ Διευθυντής
Γ. Βασιλειάδης

Αριθ. { Ενδεικτ. 194
{ Μαθητολ. 202

Αριθ. { Γεν. Έλέγχου 168
{ Μητρώου 25

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

3) ΤΡΕΙΟΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΠΟΤΑΜΙΑΣ ΘΑΣΟΥ (Ν. ΚΑΒΑΛΑΣ)

ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1948 - 1949

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΝ

Ο Μαθητής Βεράνης Αντώνιος τῷ Ἰωάννου
ἐκ ἐτῶν 7 πατρὸς

διακούσας πάντα τὰ μαθήματα τῆς Ε' τάξεως
τοῦ σχολείου τούτου κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1948 - 1949
προάγεται εἰς τὴν Γ.Τ. τάξιν μετὸν βαθμὸν κατὰ 177

Ἡ δὲ διαγωγή του ὑπῆρξε

Εἶναι ἐγγεγραμμένος εἰς τὰ μητρώα ἀρρένων

ὑπ' ἀριθμὸν μητρώου 25 καὶ ἔτος
γεννήσεως 1937 ἔχει δὲ δαμαλισθῆ κατὰ τὸ ἔτος 1948

Ἐν Ποταμῷ Θάσου τῆς 26^{ης} Ἰαννου 1949

Ἡ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ

Μ. Α. Α. Α. Α.

ΑΥΞΟΝΤΕΣ ΑΡΙΘΜΟΙ:

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΥ 20
ΜΑΘΗΤΟΛΟΓΙΟΥ 125
ΓΕΝ. ΕΛΕΓΧΟΥ 168
ΠΙΣΤΟΠ. ΣΠΟΥΔΩΝ 20
ΒΙΒΛ. ΔΑΜΑΛΙΣΜΟΥ
ΜΗΤΡ. ΔΗΜΟΥ 3078
ή ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ
ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣ. 1948

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

4/ξίου ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ
Ποταμιάς Θάβου
Α' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ Χαβάλας

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΝ

Η μαθήτρια Σοφία Σοφία Αικατερίνη των Θάβου
έκ Ποταμιάς έτων 12 πατρός Σέργιου
διακούς πάντα τὰ μαθήματα τῆς Έκτας (ΣΤ) τάξεως
τοῦ σχολείου τούτου κατά τὸ σχολικόν ἔτος 1959 - 1960
καί τὰς νομίμους ἐξετάσεις ὑποστὰς 69 ἐκρίθη εἰς τὸ τέλος τοῦ
ἔτους ἀξία ἀπολύσεως μετὸν βαθμὸν Καλῶς ἔντα' (7)
καί διαγωγήν Κορυφαία
φέρεται ἐγγεγραμμένη εἰς τὸν Δήμον ἢ Κοινότητα Ποταμιάς
ὑπ' αὐξ. ἀριθ. _____ καί ἔτος γεννήσεως 1948 ἔχει δὲ δαμα-
λισθῆ κατά τὸ ἔτος _____

Ἐν Ποταμιάς τῇ 19 Ἰουνίου 1960

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΑΥΞΟΝΤΕΣ ΑΡΙΘΜΟΙ:

ΑΒΟΥΤΗΡΙΟΥ 19
 ΜΑΘΗΤΟΛΟΓΙΟΥ 144
 ΓΕΝ. ΚΑΛΩΣΟΥ 140
 ΠΕΤΡΟΣ. ΣΠΟΥΔΩΝ 18
 ΠΙΣΤ. ΔΑΜΑΛΙΣΜΟΥ -
 ΜΗΤΡ. ΣΗΜΟΥ
 Η ΕΟΝΟΤΗΤΟΣ
 ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣ. -

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αρ. 10 ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Α Ποταμιάς - Ορίου
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ *Καβάλας*

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΝ

Ο μαθητής *Παυλίνης Βασιλείου Βρησκ. Αρ. 10*
 εν *Ποταμιάς* ετών *12* πατρός *Εδρυταίου*
 διακούσας πάντα τὰ μαθήματα τῆς *5ης* τάξεως
 τοῦ σχολείου τούτου κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος *1963 - 1964*
 καὶ τὰς νομίμους ἐξετάσεις ὑποστὰς ἐκρίθη εἰς τὸ τέλος τοῦ
 ἔτους ὡς ἀπολύσεως μετὸν βαθμὸν *Καλῶς 87-6-*
 καὶ διαγωγὴν *Κοσμιωσάσθη*
 φέρεται ἐγγεγραμμένος εἰς τὴν Δ. Δ. Κοινότητα *Ποταμιάς*
 ὑπ' αὐτῆς ἀριθ. *10* καὶ ἔτος γεννήσεως *1952* ἔχει δὲ δαμα-
 λισθῆ κατὰ τὸ ἔτος

Ἐν *Ποταμιάς* 21^{ης} Ιουνίου 1964

ΑΙΧΥΟΝΤΗΣ
 ΕΠΙΜΕΤΡΙΟΣ ΤΣΑΦΑΡΑΣ
 ΑΔΕΛΦΕΥΣ

ΑΥΣΩΝΤΕΣ ΑΡΙΘΜΟΙ:

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΥ 4
ΜΑΘΗΤΟΛΟΓΙΟΥ 9
ΓΕΝ. ΕΛΕΓΧΟΥ 14
ΠΙΣΤΟΤ. ΕΠΟΥΛΩΣΗ 4
ΒΙΒ. ΔΑΜΑΛΙΣΜΟΥ
ΚΩΤ. ΔΗΜΟΥ 9
Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ
ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣ 1940

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ν Υ Κ ΤΕΡΙΝΟΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΠΟΤΑΜΙΑΣ ΘΑΣΟΥ

Α' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΒΑΛΑΣ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΝ

Ο μαθητής Πασαλιός Γεώργιος του Κυριάκου
εκ Ποταμίας ετών 26 πατρός Γεωργίου

Εφημερίδας Χ.Ο. διακούσας πάντα τὰ μαθήματα τῆς
Ε' τάξεως τοῦ σχολείου τούτου κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος

1965 — 1966 καὶ τὸς νομίμους ἐξετάσεις ὁριστίας ἐκρίθη εἰς τὸ τέλος τοῦ

ἔτους ἀξίως πρόσωγος μετὸν βαθμὸν Καλῶς ἐξ - 6 -

καὶ διαγωγήν Κοσμιωτάτην

φέρεται ἠγγεγραμμένος εἰς τὸν Δήμον ἢ Κοινότητα Ποταμίας

ὡτ' αὐτ. ἀριθ. 9 καὶ ἔτος γεννήσεως 1940 ἔχει δὲ δαμαλισθῆ

κατὰ τὸ ἔτος

Ἐν Ποταμιά καίον 1966

Ἐνεργῶν ὡτ' αὐτ. ἀριθ. μαθητολογίου

Ἐν τῆς

Διευθύν.

Τύπος "ΣΤΕΙΜΟΥ", Σοφοπούλου

Ευχαριστούμε θερμά όλους/ες όσους/ες προσέφεραν τις αναμνήσεις τους για να τις μοιραστούν μαζί μας!